

"Hi han moltes raons"

Joan Solà

L'altre dia els explicava que a les Canàries se sent pertot una construcció interessant: la construcció en què el verb impersonal haber concorda amb el sintagma nominal de l'oració: "Las primeras plantaciones que hubieron aquí fueron de plataneras", "Aquí habían lagartos quemedían entre 60 y 80 cm", "Aquí sólohabían terrenos cultivables", "La señorame encargó un conjunto de papayeras, y nohabían" (una florista de Puerto de la Cruz, Tenerife), "Hace poco hice una excursión y habían tres niños alemanes" (un guia de Tenerife, xicot molt instruït i poliglòt), "Este año hasta abril hubieron en el Teide zonas de nieve". També sentireu, alguna rara vegada, que per aquesta zona "hubo sublevaciones" o que a tal indret abans "había más aves de rapiña": l'escola i l'etcètera tenen el seu poder repressiu, evidentment. Però les coses canvien, ja ho crec, i vet aquí que avui se sap que aquesta concordança és precisament la cosa normal... a tot Llatinoamèrica i en diverses zones d'Espanya. Per tant..., per tant estic segur que la nova gramàtica de la Real Academia Española haurà d'abaixar veles, aquí com en tants i tants altres punts: al capdavall "ells" són molts més milions que els d'aquí.

En català hem tingut mala sort: les gramàtiques castelleses d'aquí reprimien aquesta concordança titllant-la de catalanisme. I, vegeu quin cas, els nostres gramàtics van després aplicar la repressió al català. Fins i tot Fabra va ensopegar en aquesta pedra, sinó que ell era prou intel·ligent i al final de la vida va dir literalment que «no hi ha cap raó prou forta» perquè aquestes construccions «no puguin ésser admeses en la llengua escrita». No solament no hi ha cap raó en contra sinó que n'hi ha a favor una d'inel·lable: aquest és l'ús normal de dos grans dialectes, el central i el valencià.

Però quan hem "après" (interioritzat i practicat) un determinat precepte, després se'ns fa molt difícil d'acceptar que es pot tractar d'un precepte poc rellevant o bé poc convenient o fins i tot equivocat. És natural: al capdavall el que "tenim" les persones és aquest pòsit que hem anat adquirint al llarg de la vida, de vegades amb grans esforços personals. Però, fillets, les coses i les persones són així: s'afinen, canvien, se substitueixen. Sobretot és molt important de veure que pot també canviar la sensibilitat de la gent. Això de petonejar-se a tort i a dret, per exemple, jo ho he vist "néixer", no fa sinó quaranta anys: aleshores era una cosa estranya, fins perillosa i, a cau d'orella, pecaminosa i tot; i avui és la cosamés normal del món (ei, del nostre món).

Però en el cas d'avui no crec que hagi canviat la sensibilitat: la gent normal dels dialectes central i valencià no tenen cap sensació de res quan diuen, dotzenes de vegades cada dia, Hi han/havien moltes dificultats. Som només nosaltres, els qui vivim de la gramàtica, que n'hem fet una qüestió moral d'això. Doncs, apa, que rectificar és de savis: salvem el que és ben nostre.

(Avui, 27 de setembre del 2007)

«Cosinet»

Per molts comentaristes del llenguatge que hi hagi als diaris (i en català n'hem tingut i en tenim molts de bons), no exhauriran mai la matèria. No cal demostrar-ho: la prova més evident és la realitat. Sempre hi haurà paraules que només es diuen «al meu poble», sempre hi haurà una dita digna de comentari, sempre hi haurà un joc de paraules engrescador, una construcció que ho ha estudiat ningú. I sobretot hi haurà sempre una reflexió a fer sobre la realitat sociolingüística o politicolingüística actual.

La paraula *capterrera* seria un exemple que permet de burxar i furgar. Al meu poble, Bell-lloc d'Urgell, era una paret (generalment de tàpia) que tancava una propietat. N'hi ha molt poca informació controlada; però el nas fi de Ramon Solsona me'n troba exemples a internet, d'Artur Bladé (escriptor de les terres de l'Ebre) i d'altres. Són de Bladé aquests: «Val a dir que no vam entrar per la porta, sinó per la capterrera, gràcies a uns garbons de sarments que hi havia arrambats contra la paret», «Un “bulevard” amb més tàpies que cases i un gat sobre la capterrera»; i són d'algú altre que no em precisa aquests: «Van haver de passar acotxats i saltar per una capterrera a un pati cobert», «És el que s'ha generalitzat aquest any, d'un Pare Noel enfilant-se per balcons i terrats, amb el sac a l'esquena, com un vulgar lladre de capterrera».

Passegin-se pel poble de Sant Pol de Mar un matí d'aquesta primavera que ja ha esclatat. Al tombar una cantonada poden sentir un noi que s'adreça a una noia que passa amb aquesta exclamació: «Cosineta!». La noia es gira, s'alegra de la trobada, se saluden afectuosament. Em diu Lluís Cabruja que aquesta paraula és exclusiva de Sant Pol i que li sembla que Coromines no la recull. Ho comprovo, i efectivament: Coromines fa una explicació etimològica molt clara dels noms de les relacions de família però no esmenta aquest cas. Un *cosinetés* a Sant Pol un cosí que no sigui de primer grau.

Però, com els deia, al darrere de *cosí*, *cosí germà*, etc. hi ha més detalls que no trobaran als diccionaris. En principi, *cosins germans* són una relació de primer grau: els fills de parelles en què un dels consorts és germà d'un de

l'altra parella; i els *cosins* són els fills dels cosins germans, és a dir els de segon grau. Però, per exemple, a la meva família, escampada entre el pla d'Urgell i la Franja d'Aragó cosins germans eren exclusivament els fills de dues parelles en què tots dos consorts eren germans dels altres dos. Altrament, els fills eren ja només cosins. El cas és forçosament molt minoritari i per tant la distinció no és «econòmica», no és útil, i sembla que no es troba enlloc més. En general, en el tracte diari o habitual, i ja fora de l'excepció adduïda, tampoc no cal precisar si es tracta de cosins germans o de simples cosins, i els primers poden rebre simplement el nom abreujat: *cosins*. I encara cal tenir en compte que, per qüestions afectives, de més tracte, etc., es pot donar el cas que un *cosí* pròpiament dit ens sigui més «pròxim» que un *cosí germà* pròpiament dit.

L'origen del terme és el llatí *consobrinus*, que aviat hagué d'afegir *primus* (*consobrinus primus*) per distingir el primer grau dels altres; i aquesta denominació més llarga (massa llarga) finalment s'abreujà en *primus* (com en castellà) i s'oposà al fill del germà o germana, *sobrinus* en unes llengües i *nepote* en unes altres. Els fills de cosins germans reben en català diversos noms segons les parles: *cosí segon*, *cosí* (o *cosín*) *prim*, *cosí nebot*, *cosí valencià*, *nebot valencià*. El nom de *cosí(n) prim* no deixa de ser curiós, perquè precisament no és de «primer» grau. I ara afegeixin-hi que en el món jurídic la cosa ha de ser molt més precisa perquè hi ha herències entremig.

Joan Solà

(Avui, 8 d'abril, de 2010)

<https://mail.google.com/mail/?squhva=1#create-filter/from=infomigjorn&has=sol%C3%A0/127ef9e0c2d7c9e8>